

TRØNDELAG STATSADVOKATEMBETER

Justis - og beredskapsdepartementet
Avdeling for kriminalitetsforebygging

Deres ref.:
20/4007

Vår ref.:
2020/01302-1
847

Dato:
30.11.2020

HØRINGSSVAR – FORSLAG TIL ENDRINGER I KONFLIKTRÅDSLOVEN, STRAFFELOVEN, STRAFFEPROSESSLOVEN MV – STRAFFERETTSLIGE REAKSJONER FOR UNGDOM

Trøndelag statsadvokatembeter ser behovet for å rydde opp i regelverket, språklig, inkurier og enkelte endringer av mindre betydning. En vil ikke kommentere de endringer som en er enige i, de kan betraktes som tiltrådt. Blant annet gjelder dette bedre ivaretagelse av fornærmede og bygging av relasjoner rundt ungdommen. Tydeliggjøring av ungdomsplanens innhold og tydeliggjøring av reglene for brudd og bruddhåndtering.

Trøndelag statsadvokatembeter tiltrer også forslagene om utvidet bruk av tvangsmidler ovenfor ungdom;

- I pkt. 16.1 og 16.2 om adgang til avhenting og pågripelse.
- I punkt 16.3 om utvidelse av oppholdsforbudet i straffeprosessloven § 222 c.
- I punkt 17.1 om oppholdspåbud med elektronisk kontroll som varetektssurrogat
- I punkt 17.2 om elektroniske og digitale kontrolltiltak under gjennomføring av ungdomsstraff.

En svakhet med lovforslaget er at konfliktrådets og påtalemyndighetens virksomhet foreslås regulert. Pliktene for kriminalomsorgen og barnevernet er ikke foreslått regulert inn i deres respektive regelverk. Det kan reises spørsmål om forpliktelsen til å bidra er for svakt regulert for disse. Et eksempel er fast deltagelse i KOG som ikke foreslås regulert inn som plikt i straffegjennomføringslov og lov om barnevernstjenester.

Hovedformålet med lovforslaget er å innføre mer effektive virkemidler for å forebygge ny kriminalitet.

1. Raskere iverksettelse

Departementet foreslår å lovfeste den tverretatlige koordineringsgruppen. Formålet er, i tillegg til å sikre flere egnede saker, at konfliktrådet kan starte forberedelsene på et tidligere tidspunkt. Dette kan igjen gi raskere iverksettelse av straffegjennomføringen.

Koordineringsgruppene er ulike når det gjelder antall møtedeltakere og hvilke etater som er representert. Politi, påtalemyndighet, barnevern og kriminalomsorg er imidlertid ofte faste deltagere, i tillegg til ungdomskordinator.

Ifølge Sekretariatet for konfliktrådet er det også forskjeller på møtestruktur, prioritering av arbeidsoppgaver og hvordan informasjon behandles i koordineringsgruppene.

Ny § 22 a skal lyde:

§ 22 a. *Koordineringsgruppe*

Konfliktrådet skal etablere en eller flere koordineringsgrupper for ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.

*En koordineringsgruppe skal bestå av **faste medlemmer fra konfliktrådet, politiet, påtalemyndigheten, kriminalomsorgen og barneverntjenesten**. Sammensetningen av koordineringsgruppen kan ellers variere etter hvordan tiltaksapparatet og tjenestetilbudet er organisert i den enkelte kommune.*

Koordineringsgruppen skal

a) vurdere hvorvidt ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging kan være egnede reaksjoner for ungdommen, herunder kartlegge og vurdere hvilke tiltak som kan være aktuelle og hensiktsmessige i ungdomsplanen, og

b) drøfte tiltak som frivillig kan tilbys ungdommen i perioden fra lovbrudd til reaksjon.

Ungdomskoordinatoren innkaller til, og leder møtene i, koordineringsgruppen.

Denne bestemmelsen må ses i sammenheng med

ny § 22 b. *Ungdommens medvirkning*

*Anser **koordineringsgruppen** ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging **som egnede reaksjoner**, skal ungdomskordinator gi ungdommen og dennes verger utfyllende informasjon om straffereaksjonene, herunder fremlegge en skisse på ungdomsplan.*

*Ungdommen og dennes verger **skal gis anledning til å uttale seg**.*

*Ungdomskordinator skal vurdere om ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging er egnet for ungdommen **og avgi sin innstilling til påtalemyndigheten**, som treffer avgjørelse i saken eller oversender saken til domstolen. Det skal legges stor vekt på ungdommens uttalelse i saken.*

1.1. Lovfesting av koordineringsgruppen

Trøndelag statsadvokatembeter er enige i at koordineringsgruppen(KOG) lovfestes. Men en bør enten i lov eller i forarbeidene definere de ulike roller og hva de kan forventes å bidra med i koordineringsgruppen. For eksempel at kriminalomsorgen er deltager for å få lettere tilgang til informasjon som kan danne grunnlag for utarbeidelse av en PUM og at friomsorgen kan tilby ulike tiltak, slik som programvirksomhet eller andre tilbud de har innenfor samfunnsstraffen. Barnevernet er deltager i KOG for å gi informasjon om den kunnskap de har til ungdommen, om hvilke tiltak som allerede er satt i verk ovenfor ungdommen og/eller tilby tiltak i regi av barnevernet.

1.2. Koordineringsgruppens ansvarsområde

Trøndelag statsadvokatembeter er ikke enige i den foreslåtte oppgavebeskrivelse til KOG.

Etter forslaget skal KOG foreta en egnethetsvurdering og ungdomskoordinator skal avgi sin innstilling til påtalemyndigheten som foretar den endelige beslutning. Dette forslaget er direkte i motstrid til hva som er formålet med lovendringen - raskere iverksettelse. Forslaget vil innføre et ekstra ledd i en egnethetsvurdering som er påtalemyndighetens og domstolens ansvar.

Før saken bringes inn i KOG, vurderes sakens egnethet for å bringes inn til KOG av etterforsker og påtalejurist. Politiet vet allerede en del om ungdommens behov. Og saken overføres ofte direkte til konfliktrådet for oppfølging. Undertegnede har spurt ungdomskoordinator i Trøndelag om de får saker som ikke skulle vært oversendt til konfliktrådet for oppfølging. Dette avkrefter de. Sakene som oversendes er i målgruppen. En av årsakene til dette er at Trøndelag har egne jurister som er spesialister på ungdomssaker, som foretar en rask og riktig utvelgelse av saker.

Påtalejuristen kan vurdere egnetheten etter diskusjonen i KOG. Dersom saken er av en slik alvorlighetsgrad at PUM må gjennomføres, skal ungdommen som regel gjennom en egnethetsvurdering foretatt av friomsorgen. Når saken skal påtaleavgjøres og/eller vurderes av domstolen, foretas den(de) endelige egnethetsvurdering(er).

Lovforslaget innebærer en ekstra omgang med egnethetsvurdering, hvor det kommer til å være en rekke uløste spørsmål. Skal KOG votere over egnethet? Skal det være en flertallsløsning? Hvis påtalemyndighet/domstol er uenig i innholdet, hvilken vekt skal vurderingen tillegges? På hvilken måte skal egnetheten beskrives? Bruk av mal? Hvor lang tidsbruk skal settes av til vurderingen?

Denne egnethetsvurderingen kommer i tillegg til PUM som foretas av friomsorgen og påtalemyndighetens og eventuelt domstolens egnethetsvurdering, noe som må betraktes som dobbeltarbeid.

Det kan også være slik at ungdommen vurderes som egnet til oppfølging, men at de straffbare forhold er for alvorlige til ungdomsstraff eller gjentakelsesfaren er for stor til at reaksjon i frihet er tilrådelig. Dette hører også til påtalemyndigheten og domstolen å vurdere. Denne type vurdering faller av naturlige grunner utenfor KOG's kompetanseområde. Av hensyn til effektivitet må egnethetsvurderingen ligge hos de som har kompetanse til det.

Etter Trøndelag statsadvokatembeters oppfatning må hovedfunksjonen til KOG være å fremskaffe tiltak til innholdet i en ungdomsplan. I tillegg til å følge opp at tiltakspakken fungerer.

Det kan se ut som om det er ment at KOG ikke skal ha en rolle under oppfølgingen av ungdommen. Dette vil være med på å svekke KOG. De må få vite hva som fungerer eller ikke i den enkelte sak, for å kunne lage gode forslag for nye ungdommer som kommer inn i oppfølging. Et kompetent KOG vil sørge for en effektiv iverksettelse med tiltak som fungerer.

1.2.1. Trøndelag statsadvokatembeters forslag

Trøndelag statsadvokatembeter foreslår derfor følgende til lovendringene:

- § 22 b, *Anser **påtalemyndigheten** ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging som **egnede reaksjoner**, skal ungdomskoordinator gi ungdommen og dennes verger utfyllende informasjon om straffereaksjonene, herunder fremlegge en skisse på ungdomsplan.*
- Siste ledd i forslaget § 22 b fjernes.

1.3. Innføring av en ukes frist etter rettskraftig dom til fullbyrdelse

Den skjønsmessige fristen i straffeprosessloven § 452 som regulerer at en dom skal fullbyrdes "straks" skal erstattes med "en uke" når det gjelder iverksettelse av ungdomsstraff og dom på fullbyrdingsutsetting på vilkår av ungdomsoppfølging. Formålet med dette er raskere iverksettelse av ungdomsstraff og dom på betinget dom med ungdomsoppfølging.

Lovteksten er foreslått slik:

Straffeprosessloven § 452. En dom skal fullbyrdes straks den er rettskraftig, når ikke annet er særskilt bestemt. Det samme gjelder en kjennelse som ilegger straff eller saksomkostninger eller annen erstatning til staten.

Angripes en rettskraftig dom ved anke eller er en begjæring om gjenåpning tatt til følge, kan den rett som skal behandle saken, ved kjennelse beslutte at fullbyrding helt eller delvis skal utstå.

*Dom på ungdomsstraff, fullbyrdingsutsettelse med særvilkår etter straffeloven § 37 første ledd bokstav j og dom på betinget bot med særvilkår etter straffeloven § 53 fjerde ledd jf. straffeloven § 37 første ledd bokstav j skal oversendes konfliktrådet **innen en uke etter at dommen er rettskraftig.***

Påtaleunnlatelse etter § 69 tredje ledd på vilkår som nevnt i straffeloven § 37 første ledd bokstav j, overføring til ungdomsoppfølging i konfliktrådet etter § 71 a annet ledd og betinget forelegg med særvilkår etter straffeloven § 53 fjerde ledd sjette punktum jf. straffeloven § 37 første ledd bokstav j skal oversendes konfliktrådet innen en uke etter at det er truffet endelig påtaleavgjørelse.

Trøndelag statsadvokatembeter har ingen innvendinger mot at det settes en ukes frist for oversendelse av dom til konfliktrådet.

Dette er fullt gjennomførbart dersom rutinene for fullbyrdelse av disse dommene endres. For eksempel bør dommer statsadvokatene har påtalekompetanse i, kunne sendes direkte fra statsadvokatembetet til konfliktrådet. Dette forutsetter endringer av påtalemyndighetens rutiner samt nye maler i BL.

I Trøndelag sendes dom og sakspapirer direkte til konfliktrådet via Altinn. En ukesfrist vil være uproblematisk å oppfylle dersom egne saksbehandlingsrutiner endres.

2. Informasjonsdeling før og under straffgjennomføringen

Det ble allerede i NOU 2008: 15 foreslått opplysningsplikt for deltagere i ungdomsstormøtet.

Lovteksten ble formulert slik:

«De som deltar på ungdomsstormøtet og som har lovbestemt taushetsplikt, har opplysningsplikt under møtet for alle forhold som berører saken eller som ungdomskoordinatoren finner er av betydning».

Om begrunnelsen for forslaget heter det i NOU 2008: 15 punkt 9.5.5.10 side 156:

«Utvalget mener at det i en ny reaksjonsform er mer hensiktsmessig å regulere forholdet til taushetsplikten i lov enn ved samtykke. Utvalget foreslår derfor at deltakerne i ungdomsstormøtet som er undergitt en taushetsplikt i kraft av sin stilling eller profesjon, og gis opplysningsplikt om de forhold som berører saken. Denne særskilte opplysningsplikten vil dermed gå foran den generelle taushetsplikten. Ved å åpne for en slik opplysningsplikt for deltakerne i stedet for å bygge på samtykke, er det nødvendig at barnet gis god informasjon om hva dette innebærer før det samtykker i overføring av en sak til ungdomsstormøtet».

På bakgrunn av høringsuttalelsene kom departementet til at det ikke var nødvendig med en egen bestemmelse om opplysningsplikt. Det ble vist til at:

«unntak fra taushetspliktreglene på grunnlag av samtykke ble ansett å gi tilstrekkelig grunnlag for fri dialog under ungdomsstormøtet og i senere møter i oppfølgingsteamet».

Departementet vil nå regulere en adgang til informasjonsdeling av personopplysninger i KOG.

Formålet med å utvide adgangen til behandling av personopplysninger er å effektivisere gjennomføringen av straffereaksjoner i konfliktrådet, og derved bedre legge til rette for at ungdommen får hjelp. Behandlingen forslås begrenset til å omhandle konkrete og spesifikke oppgaver som er lagt til konfliktrådet etter loven. Videre vil det bare åpnes for behandling av personopplysninger i møter i koordineringsgruppen og under den etterfølgende vurderingen av reaksjonens egnethet, ved fastsettelsen av ungdomsplanen i ungdomsplanmøtet og i oppfølgingsteamet. Det vil derfor ikke innføres noen generell adgang til behandling av personopplysninger.

Personopplysningene vil bare bli gjort kjent for et begrenset antall personer, som selv er undergitt taushetsplikt, jf. konfliktrådsloven § 9. Forslaget innebærer ikke at deltakerne pålegges en informasjonsplikt, bare en adgang til å gi opplysningene.

Formålet er å sikre en fri dialog mellom partene og at partene har tillit til at opplysninger som kommer frem ikke spres til uvedkommende, jf. Prop. 57 L (2013–2014) punkt 9.7.2 side 48.

Ny § 22 c skal lyde:

§ 22 c. Informasjonsdeling

*Uavhengig av lovbestemt taushetsplikt kan deltakerne i koordineringsgruppen innhente og utlevere personopplysninger **om ungdommen** når dette er nødvendig for å ivareta oppgaver som følger av § 22 a tredje ledd og § 22 b tredje ledd.*

Bestemmelsen i første ledd gjelder tilsvarende ved utforming av ungdomsplanen i ungdomsplanmøtet og ved oppfølging av planen i samsvar med § 26.

Deling av personopplysninger som ikke er forenlig med det formålet de opprinnelig er innhentet for, er ikke tillatt dersom delingen fremstår som et uforholdsmessig inngrep overfor den som opplysningene gjelder.

Ved forholdsmessighetsvurderingen skal det legges vekt på

- a) behovet for å innhente eller utlevere opplysningene,*
- b) hvilke opplysninger som skal deles,*
- c) om det er en forbindelse mellom det formålet opplysningene er innhentet for og formålet med delingen, og*
- d) hvilke konsekvenser delingen av personopplysningene vil få for ungdommen.*

Etter Trøndelag statsadvokatembeters oppfatning er dette et godt og fornuftig forslag. Bestemmelsen sikrer at deltagere trygt kan dele informasjon uten å komme i konflikt med taushetsplikt eller være usikker om en er på grensen til et brudd av taushetsplikten.

Bestemmelsen er noe snever da forhold som berører omgangskrets bør omfattes av bestemmelsen. Det er av stor betydning hvem ungdommen tilbringer tiden sammen med. Det kan være uheldige hjemmeforhold og det kan være en regelbrytende omgangskrets.

En har erfaring med at barnevernet i to forskjellige bydeler i Trondheim plasserte to meget utagerende ungdommer på samme institusjon, noe som var sterkt medvirkende til ransbølgen i Trondheim høsten 2019. Et eksempel på at barnevernet i bydelene og politiet ikke snakket godt nok sammen om ungdommene.

Det vil også være av betydning å få informasjon utover selve ungdommen for å fastsette innholdet i ungdomsplanen, jf konfliktrådsloven § 25 f), h) og i).

1.2. Trøndelag statsadvokatembeters forslag

Vi foreslår følgende endring i lovteksten:

§ 22 c. Informasjonsdeling

Uavhengig av lovbestemt taushetsplikt kan deltakerne i koordineringsgruppen innhente og utlevere personopplysninger som angår ungdommen når dette er nødvendig for å ivareta oppgaver som følger av § 22 a tredje ledd og § 22 b tredje ledd.

3. Frivillige tiltak før reaksjonsfastsettelsen - straffutmåling

Departementet har mottatt innspill fra Sekretariatet for konfliktrådene om at det kan antas å virke motiverende på ungdommen dersom ungdommens frivillige gjennomføring av hjelpetiltak i perioden fra lovbrudd til reaksjonsfastsettelse også kan medføre at gjennomføringstiden forkortes.

Departementet har derfor foreslått en straffutmålingsregel inntatt i nytt 3 ledd i konfliktrådsloven § 23.

§ 23. Gjennomføringstid

Ved ungdomsstraff fastsetter domstolen gjennomføringstiden. Gjennomføringstiden kan være fra seks måneder til to år. Dersom den fengselsstraffen som ville ha blitt idømt uten ungdomsstraff er klart lengre enn to år, kan en gjennomføringstid på inntil tre år fastsettes.

Ved ungdomsoppfølging fastsetter påtalemyndigheten gjennomføringstiden *når den overfører sak til konfliktrådet. Ellers fastsetter domstolen gjennomføringstiden.* Gjennomføringstiden kan være i inntil ett år.

Ved fastsettelse av gjennomføringstiden skal det legges vekt på tiltak som er gjennomført i perioden mellom lovbrudd og reaksjonsfastsettelse.

Gjennomføringstiden løper fra ungdomsplanmøtet.

Trøndelag statsadvokatembeter følger ikke departementets forslag på dette punkt.

For det første er plasseringen feil. Dette er en straffutmålingsregel som en forutsetter at domstol og påtalemyndighet skal rette seg etter. En regel av denne type hører hjemme i straffeloven sammen med de øvrige straffutmålingsmomenter.

Departementet nevner selv en innvending mot regelen. En særskilt regel som tilgodeser ungdom som gjennomfører hjelpetiltak i perioden mellom lovbrudd og reaksjonsfastsettelse, vil kunne slå uheldig ut i de tilfeller hjelpeapparatet ikke kan tilby ungdommen noen tiltak.

Men det er flere innvendinger til en slik regel. Hvordan skal dette utmåles hvis ungdommen har mottatt tiltak gjennom år, også før den straffbare handling? Hvor store utslag skal det gis i utmålingens lengde? Hvordan skal de ulike tiltak vektas inn i en utmåling?

Etter Trøndelag statsadvokatembeters mening bør barnevernet tilby ungdommen tiltak etter egen bestemmelse. Dette skjer eller bør skje etter politiet sender ut bekymringsmelding til barnevernet der ungdom er involvert i kriminalitet. Eller at barnevernet er kjent med ungdommen fra tidligere av. Ungdommens evne til å ta imot tilbud kan tas med inn i diskusjonen i KOG, som igjen vil bli en del av påtalemyndighetens egnethetsvurdering.

Utmåling av straffelengde i disse sakene er utfordrende fra før av. Å innføre regelfesting av en del av denne vurderingen, vil gjøre utmålingsoppgaven mer komplisert enn nødvendig.

Det vil alltid være en mulighet i en straffesak for henleggelse og frifinnelse, slik at innføring av at tiltak før sakens avgjørelse som en del av reaksjonen vil være betenkelig.

4. Redusere antall krav om samtykke, kombinert med å innføre en klageadgang

4.1. Fjerne krav om samtykke fra ungdommen og verge

Departementet forslår at ungdommen og verger skal gis anledning å uttale seg om reaksjonen og fjerner kravet om samtykke. Formålet er å sørge for en raskere iverksettelse. Departementet vil også erstatte samtykkekravet til reaksjonen med en egnethetsvurdering, med det formål å sikre at flere ungdommer får en riktig reaksjon.

Det er nevnt at erfaringer som er samlet av Nordlandsforskning viser at innhenting av samtykke treneres og at det er vanskelig å gi et reellt og informert samtykke.

Forslaget er inntatt i ny § 22 b. *Ungdommens medvirkning*

Anser koordineringsgruppen ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging som egnede reaksjoner, skal ungdomsordinator gi ungdommen og dennes verger utfyllende informasjon om straffereaksjonene, herunder fremlegge en skisse på ungdomsplan.

Ungdommen og dennes verger skal gis anledning til å uttale seg.

Ungdomsordinator skal vurdere om ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging er egnet for ungdommen og avgi sin innstilling til påtalemyndigheten, som treffer avgjørelse i saken eller oversender saken til domstolen. Det skal legges stor vekt på ungdommens uttalelse i saken.

Dette forslaget må ses i sammenheng med forslaget om at ungdommen og vergene kan klage over innholdet i ungdomsplanen.

Nytt siste ledd i konfliktrådsloven § 25:

Ungdomsplanen regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven og kan påklages til nærmeste overordnede organ. I forbindelse med klagesak, har ungdommen rett til fritt rettsråd uten behovsprøving etter reglene i rettshjelploven § 11.

4.2. Hvorfor fjerne krav om samtykke fra ungdommer og verger?

Fra praksis i Trøndelag oppleves det svært sjeldent at samtykke ikke gis. Før departementet foreslår endringer ved å frata samtykkekompetansen fra ungdommen og verger, burde det vært foretatt en undersøkelse om omfanget av problemet. Hvis det er et problem.

Samtykke kan innhentes allerede under første avhør, hvor det er forutsatt av verger skal være tilstede. Det ligger da et samtykke klart før saken sendes fra politiet til KOG for behandling, som et klart uttrykk og standpunkt til motivasjon.

Politiet har gitt uttrykk for at de viktigste støttespillerne under behandlingen av U18 straffesak og oppfølging, er vergene. Å erstatte en enighet om videre fremdrift fra disse, med en beslutning fra KOG og ungdomskoordinator vil overkjøre de viktigste parter for medvirkning til en vellykket gjennomføring. Motivasjonen for brukermedvirkning som reaksjonene er basert på kan forsvinne. Det er en fare for at en ikke får ungdommen og vergene med på laget i oppfølgingsprosessen som strekker seg over tid.

Samtykke kan gis etter god informasjon på alle stadier av saken. Det vil si også under påtalebehandlingen og under domstolsbehandlingen. At en får saker inn i ungdomsstraffen hvor KOG og ungdomskoordinator er uenig i at det foreligger et oppfølgingsbehov, er en del av systemet og må aksepteres.

Det at samtykket kan trekkes underveis, er en viktig rettsikkerhetsgaranti både for ungdommen og vergene. Å erstatte dette med et klageorgan, er av byråkratisk karakter som kan dempe ungdommens lyst og vilje til å medvirke til gjennomføringen. I tillegg byråkratiseres dette ytterligere ved å gi fritt rettsråd til klageutformingen. Hvor lang tid en slik klagebehandling skal vente å kunne ta, er det ikke opplyst om. Dessuten er dette ressurskrevende, departementet har opplyst at klagebehandlingen vil kreve tre årsverk.

Ytterligere byråkratisering vil virke mot det som er formålet med lovendringen, nemlig raskere iverksettelse og effektivitet.

En bedre løsning enn å lage en ressurskrevende nyordning, er å se på hva som fungerer i dag basert på eksisterende system og hvordan dette kan forbedres.

Det er opplyst at konfliktrådet lager en informasjonsvideo om ungdomsstraff, ungdomsoppfølging og hva dette innebærer. Dersom politiet får gjort tilgjengelig denne videoen kan denne vises allerede under første avhør i forbindelse med innhenting av samtykke. En vil da få et bedre grunnlag til å sikre et reelt informert samtykke. Og gi påtalejuristen et godt grunnlag til å fatte påtaleavgjørelse eller bringe saken inn til diskusjon i KOG.

Også under innhenting av PUM er det mulig for friomsorgen å vise denne informasjonen, og innhente et reelt og informert samtykke som et fundament for en vellykket gjennomføring.

Det følger av dette at Trøndelag statsadvokatembeter er av den oppfatning at samtykke må fortsatt være en del av ungdomsstraffen og ungdomsoppfølgingen. Oppfølging krever motivasjon over tid og er avhengig av frivillighet. Uten et forpliktende samtykke og med den foreslåtte lovendring frykter en at denne reaksjonsformen blir vanskeligere å gjennomføre enn tidligere.

Det er opplyst fra ungdomskoordinator (UK) at den største utfordringen for å motivere ungdommen og innhente et reelt og informert samtykke, er at UK mangler oversikt over eventuelle straffalternativer som kan sammenlignes med ungdomsoppfølging og ungdomsstraff. Samfunnsstraff er også et frivillig alternativ som må samtykkes til og kan velges bort av ungdom og verger. Hva med alternativer som ikke må samtykkes til og som har preg av tvangstiltak?

Etter Trøndelag statsadvokatembeters oppfatning mangler vi alternativer til den frivillige oppfølging. I lovforslaget er det foreslått innført elektronisk overvåking både som ledd i innskjerpingen i ungdomsstraffen og som varetektssurrogat. Da departementet har funnet at dette ikke er ubetenkelig å anvende dette ovenfor ungdommen, bør det heller ikke være ubetenkelig å utvide domstolens virkemidler ovenfor ungdommene, ved å innføre et nytt pkt 1 i straffeloven § 37.

Trøndelag statsadvokatembeter foreslår at ungdommen kan underlegges som vilkår til fullbyrdingsutsettelse å undergis elektroniske og digitale kontrolltiltak dersom det er nødvendig for å kontrollere at vedkommende overholder vilkår om bla. oppholdssted, omgangskrets, innetid og rusforbud, jf straffeloven § 37 a), b), d) og k).

Friomsorgens kontrollører (som brukes i dag til fotlenkesonere) kan benyttes til å gjennomføre rustesting. Vilkår om innetid og ruskontroll kan derved kontrolleres på en realistisk måte.

Påtalemyndighet, ungdom, verger, domstol etc. får ved en slik reaksjon, et reelt alternativ å forholde seg til i valget av reaksjoner utenom fengsel, som ikke er avhengig av frivillighet og oppfølging.

Straffutmålingen kan enkelt regnes ut 1 døgn med fotlenke mot et fengselsdøgn.

Reaksjonsformen må kunne ilegges istedenfor ungdomsoppfølging og ungdomsstraff.

Reaksjonsformen må ikke være begrenset til å gjelde ungdommer. For eksempel må dette kunne settes som vilkår ved prøveløslatte forvaringsdømte, for å kontrollere overhold av andre vilkår denne blir pålagt om blant annet innetid. I dag er kontroll av prøveløslatte et så stort problem, at det er vanskelig å prøveløslatte forvaringsdømte på grunn av at vi ikke har et tiltaksregister som demper gjentakelsesfaren.

4.3. Trøndelag statsadvokatembeters forslag

Trøndelag statsadvokatembeter foreslår derfor følgende til lovendringene:

- *Ny straffelov § 37 l), å undergis elektroniske og digitale kontrolltiltak dersom det er nødvendig for å kontrollere at vedkommende overholder vilkår om oppholdssted, omgangskrets, rusforbud og innetid, jf straffeloven § 37 a), b), d) og k).*

5. Alder på handlingstidspunktet – lovbrudd begått før og etter fylte 18 år

Der lovbrøyteren har begått straffbare forhold både før og etter at han eller hun har fylt 18 år, er lovens utgangspunkt således at det ikke kan idømmes ungdomsstraff for de samlede lovbruddene. Departementet foreslår en oppmyking av dette, slik at ungdommen som er fylt 18 år kan idømmes ungdomsstraff. Dette under forutsetning av flere lovbrudd og at lovbrudd etter fylte 18 år er av mindre alvorlig karakter.

§ 52 a. Vilkår for å idømme ungdomsstraff

Ungdomsstraff med ungdomsstormøte og ungdomsplan etter konfliktrådsloven kapittel IV kan idømmes i stedet for fengselsstraff når

- a) lovbrøyteren var under 18 år på handlingstidspunktet,
- b) lovbrøyteren har begått gjentatt eller alvorlig kriminalitet,
- c) lovbrøyteren har bosted i Norge,
- d) *saken egner seg for ungdomsstraff, og*
- e) hensynet til straffens formål ikke med tyngde taler mot en reaksjon i frihet.

Ungdomsstraff etter første ledd kan også idømmes når lovbrøyteren har begått flere lovbrudd og det skal idømmes en felles straff, og lovbrøyteren var over 18 år på handlingstidspunktet for et eller flere av lovbruddene, når lovbruddene som skal pådømmes for det vesentlige ble begått før lovbrøyteren fylte 18 år, og lovbruddene etter fylte 18 år etter en konkret vurdering anses som mindre alvorlige. Vilkårene i første ledd bokstav b til e gjelder tilsvarende.

Sammen med ungdomsstraff kan det idømmes ubetinget fengselsstraff på inntil 6 måneder når særlige grunner tilsier det, jf. § 32 første ledd bokstav d.

Sammen med ungdomsstraff kan det idømmes særvilkår som nevnt i straffeloven § 37 bokstav a, b, d, e, g, h og k. Ved brudd på vilkårene skal straffeloven § 39 gjelde tilsvarende, så langt den passer.

Departementet legger opp til en streng konkret vurdering. Ettersom forslaget kan ses i sammenheng med forslaget om å kombinere ubetinget fengsel og ungdomsstraff, mener Trøndelag statsadvokatembeter at dette forslaget er fornuftig.

Enkelte ganger kan 18-års grensen gi uheldige utslag, for eksempel i sak hvor ungdommen over 18 år har deltatt med en beskjeden grad av medvirkning. Og hovedpersonene bak et alvorlig straffbart forhold er under 18 år og får ungdomsstraff. Det er mulig for departementet å nevne i forarbeidene likebehandling som en problemstilling at slike urettferdige utslag må søkes utjevnet til fordel for personen over 18 år.

6. Kombinasjon med ubetinget fengsel og utvidet adgang til bruk av tvangsmidler

Departementet foreslår i punkt 4.4.3 å åpne for å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel.

Bakgrunnen for innspillene om behovet for et strengere straffalternativ, er det som beskrives å være en negativ utvikling i enkelte ungdomsmiljøer. Det er rapportert om en økning i anmeldelser når det gjelder grov volds- og vinningskriminalitet begått av barn og unge. Videre er det fremhevet at det på Østlandsområdet er særlige utfordringer knyttet til gjengproblematikk, der ungdom kommer sammen og begår alvorlig kriminalitet som grov og uprovosert vold og ran. Oslo politidistrikt rapporterer at det har vært en klar økning i alvorlig vinnings- og voldskriminalitet begått av unge under 18 år de senere årene. Det opplyses også at det i enkelte ungdomsmiljøer er en oppfatning av at lovbrudd som ran og voldskriminalitet kun vil straffes med straffereaksjoner i det fri, noe som ikke anses som tilstrekkelig avskrekkende fra å begå ny kriminalitet.

Departementet viser til mottatte innspill, og vurderer det slik at det nå bør foreslås å åpne for å idømme ungdomsstraff i kombinasjon med en kortere ubetinget fengselsstraff. Dette kan være en hensiktsmessig løsning for å dekke behovet for strengere virkemidler. Arten og alvorligheten i enkelte saker kan tilsi at en straff i frihet ikke anses tilstrekkelig, og at det bør idømmes kortere ubetingede fengselsstraffer i tillegg til ungdomsstraff. Den ubetingede fengselsstraffen bør da fullbyrdes før gjennomføringen av ungdomsstraffen. En slik deldom vil gi mulighet for en raskere og strengere reaksjon enn ungdomsstraff i de mest alvorlige sakene.

Videre vil en mulighet til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel øke domstolenes fleksibilitet i reaksjonsfastsettelsen. Forslaget vil gi domstolene større mulighet til å ta individuelle hensyn ved straffeutmålingen i saker som omfatter ungdom under 18 år.

6.1. I hvilke saker er deldom aktuelt?

Departementet er kjent med tilfeller der det er idømt kombinasjon av ubetinget fengsel og betinget fengsel (fullbyrdingsutsettelse) med særvilkår om ungdomsoppfølging. Tilsvarende kombinasjonsmulighet finnes ikke for ungdomsstraff. Det kan imidlertid tenkes saksforhold der det er begått meget alvorlig kriminalitet, og sakens art og alvorlighetsgrad samt hensynet til den alminnelige rettsfølelse tilsier idømmelse av en begrenset ubetinget fengselsstraff i kombinasjon med ungdomsstraff, fremfor ren ungdomsstraff. Departementet nevner at dette gjelder saker som omhandler grov vold begått av flere i fellesskap eller med særlig farlig redskap, grove ran og seksuallovbrudd.

Trøndelag statsadvokatembeter er enige i at enkelte saker er av almenprevanthensyn for alvorlige til at bare ungdomsstraff bør idømmes, og at det for enkelte saker bør idømmes en deldom.

Men dette bør samtidig avgrenses mot saker hvor det er begått så mange grove handlinger at gjentakelsesfaren er så sterk at ungdommen er i varetekt på grunn av gjentakelsesfare. Ungdomsstraff vil da anses som uegnet på domstidspunktet, se som eksempel LF-2020-61015. De to som fikk ubetinget fengsel var holdt i varetekt på grunn av gjentakelsesfaren frem til rettskraftig dom. Under ankeforhandlingen i lagmannsretten ble det fremhevet den gode utviklingen de hadde hatt i de respektive ungdomsenhetene. De var blitt rusfrie og startet på noe skolegang, i motsetning til den grenseløse adferden de hadde hatt før varetektsfengslingen. Det må også nevnes at kriminalomsorgen har mange muligheter for prøveløslatelse når det gjelder ungdommen, og ved brudd på vilkår vil de plasseres direkte tilbake i fengsel.

Derfor mener Trøndelag statsadvokatembeter at forarbeidene bør fremheve at i enkelte saker hvor gjentakelsesfaren er stor, vil fastsettelse av deldom med ungdomsstraff være for vanskelig på domstidspunktet og ubetinget fengsel må foretrekkes.

6.2. Lengde på den ubetingede fengselsstraffen

Når det gjelder lengden på den ubetingede fengselsstraffen, foreslår departementet rammen satt til inntil 6 måneders ubetinget fengsel. Dette er lengre enn for samfunnsstraff, der rammen er satt til 60 dagers fengsel.

Departementet har vist til at forslaget til hjemmel for deldom er beregnet på tilfeller der det er begått meget alvorlig kriminalitet. Videre er ungdomsstraff ment å være en strengere straffereaksjon enn samfunnsstraff, noe som etter departementets syn bør gjenspeiles i rammen for ubetinget fengsel i kombinasjon med den enkelte straffart. Imidlertid vil domstolen, ved den konkrete straffeutmålingen i den enkelte sak, måtte ta hensyn til lovbrysterens personlige forhold, der ung alder vil være et moment av betydning.

Trøndelag statsadvokatembeter har ingen innvendinger til denne lengden. En ønsker å peke på at kriminalomsorgen har større adgang til å benytte fotlenkesoning ovenfor ungdom enn for voksne og det er veldig få plasser for ungdom i fengsel. Det er derfor grunn til å anta at en slik dom vil starte med fotlenkesoning for deretter å ende i ungdomsstraff.

7. Rettens kompetanse ved brudd på vilkår under gjennomføring av ungdomsstraff

Departementet har påpekt at det kan være tilfeller der man under behandlingen av en bruddsak finner at en annen reaksjon enn ubetinget fengsel fremstår som en mer adekvat reaksjon i saken. Eksempel her vil være idømmelse av samfunnsstraff eller delvis betinget fengsel. Når det gjelder mildere reaksjoner som bot og ren betinget fengselsstraff (fullbyrdingsutsettelse), antar departementet av grunnvilkåret om gjentatt eller alvorlig kriminalitet for idømmelse av ungdomsstraff vil medføre at disse reaksjonene ikke fremstår som aktuelle.

Departementet foreslår derfor at § 52 c første ledd endres.

*Etter begjæring kan tingretten ved dom bestemme at hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes **eller omgjøres til samfunnsstraff eller delvis betinget fengsel** når den domfelte har*

- a) brutt bestemmelser gitt i eller i medhold av konfliktrådsloven § 31, eller*
- b) begått en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden.*

7.1. Trøndelag statsadvokatembeters kommentarer til lovendringen

Utrykket betinget fengsel bør erstattes med fullbyrdingsutsettelse, da dette er betegnelsen etter straffeloven 2005 § 34.

Forslaget kan med fordel utvides til å gi domstolen full kompetanse til omgjøring. Det kan være tilfeller at ungdommen er kommet så langt ut i forløpet av ungdomsstraffen, at det er urimelig å fastsette for eksempel deldom. Det kan tenkes at det kan være hensiktsmessig med dom på fullbyrdingsutsettelse med vilkår eller ren dom på fullbyrdingsutsettelse. Se dette spesielt mot forslaget om nytt vilkår i straffeloven § 37, pkt 4.3.

Trøndelag statsadvokatembeters forslag blir slik:

*Etter begjæring kan tingretten ved dom bestemme at hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes **eller omgjøres til samfunnsstraff eller dom på fullbyrdingsutsettelse med eller uten vilkår** når den domfelte har*

- a) brutt bestemmelser gitt i eller i medhold av konfliktrådsloven § 31, eller*
- b) begått en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden.*

8. Avbrudd under straffegjennomføringen

Sekretariatet for konfliktrådene har pekt på at bestemmelsene om avbrudd i konfliktrådsloven § 32 første ledd siste punktum og § 34 første ledd siste punktum, kan gi et uheldig utslag der ungdom med et oppfølgingsbehov ender opp med et utilsiktet opphold i straffegjennomføringen. Som eksempel er nevnt at domstolen kommer til at det skal avsies en samlet dom på ungdomsoppfølging med nye vilkår etter straffeloven § 39 første ledd jf. tredje ledd, jf. konfliktrådsloven § 34 første ledd, og ungdommen påtvinges et opphold i gjennomføringen mens saken behandles i rettssystemet. På denne bakgrunn foreslår departementet endringer i § 32 og § 34, slik at avbrudd ikke tidsmessig legges til da påtalemyndigheten bringer saken inn for retten, men når det foreligger en rettskraftig avgjørelse.

Etter siste ledd i § 32 og § 34 kan påtalemyndigheten beslutte at ungdomsstraffen avbrytes ved siktelse som etter påtalemyndighetens vurdering kan føre til omgjøring av ungdomsstraffen. I departementets lovforslag er siste ledd i § 34 ikke tatt med. Det er ikke nevnt at det har vært meningen å fjerne § 34 siste ledd, slik at departementet bør sikre at siste ledd fortsatt er med i det videre lovarbeid.

9. Advokatbistand

9.1. Advokatbistand i klagesaker

Det følger av innholdet under pkt.4, at Trøndelag statsadvokatembeter er uenige i å innføre en klageadgang. Forslaget om fritt rettsråd for å utarbeide klage over ungdomsplanen støttes følgelig ikke.

9.2. Advokatbistand i ungdomsstormøtet og ungdomsplanmøtet ved ungdomsstraff

Etter gjeldende rett jf. konfliktrådsloven § 24 tredje ledd tredje punktum, har forsvarer og bistandsadvokat som er oppnevnt etter straffeprosessloven § 100 annet ledd og § 107 a første ledd bokstav c, rett til å være til stede i ungdomsstormøtet ved gjennomføring av ungdomsstraff. Slik deltagelse kan det kreves salær for. Advokaten skal ikke tale på vegne av ungdommen under møtet, men kun fungere som en støtteperson og påse at ungdomsplanen ikke blir urimelig tyngende.

Departementet foreslår ny bestemmelse i konfliktrådsloven § 24 b tredje ledd siste punktum, at det innføres en rett for ungdom som gjennomfører ungdomsstraff til å ha med seg sin forsvarer som støtteperson og rådgiver i ungdomsplanmøtet. Og foreslår videre at i ungdomsstormøtet skal hverken forsvarer eller bistandsadvokat delta. Departementet foreslår videre at ungdommen gis rett til å ha med seg forsvarer i ungdomsplanmøtet ved dom på fullbyrdingsutsettelse med vilkår om ungdomsoppfølging.

Trøndelag statsadvokatembeter har ingen innvendinger til dette forslaget.

Bjørn Kristian Soknes
førstestatsadvokat

Kaia Strandjord
statsadvokat

Gjenpart:

Riksadvokaten

